

Excm. Sr. Jordi Albareda, Degan deth Col·legi dera Advocacia de Lhèida

Excm. Sr. Rogeli Montoliu, President dera Comission de Lengua deth Conselh dera Advocacia Catalana

Sra. Ester Franquesa, directora generau de Política Lingüística

Sr. Jaume Montfort, director des Servicis Territoriaus deth Departament de Justícia en Lhèida

Amics dera Comission de Lengua deth Conselh dera Avogacia Catalana

Senhores e Senhors.

Ei evident qu'ua lengua a vida mentre quauquarres li injècte aire e li hè foncionar eth còr. Contra era malautia lo millhor ei activar e méter en marcha toti es recorsi possibles; dar vida ei dar moviment, dar activitat. Era activacion per part deth Conselh de Collègis d'avocats des formularis administratius ei un estímol, ua invitacion ad qu'aqueri qu'an possibilitat d'empregar era lengua occitana, enes gestions deth dia a dia.

Açò qu'aué presente eth Conselh dera Avogacia catalana ei ua accion inimaginabla en quinsevolh aute endret d'Occitània. Ena major part d'Occitània es ciutadans non pòden adreçar-se ar Ajuntament deth sòn pòble en occitan. Aciu, en Catalonha, per contra, es leis son en aranés, era justícia e era administracion parlen occitan e podem interrelacionar-mos en occitan damb es administracions. Damb aquesta accion deth Conselh de Collègis d'avocats de Catalonha se mòstre qu'er occitan, en Catalonha, ei ua lengua viua.

Eth lenguatge juridic ei amassa damb eth literari eth de major importància formau ena consolidacion dera vitalitat sociau dera lengua. Justament es prumèrs documents que s'escriueren en occitan, cau classar-les en lenguatge juridic. Er an 842 un acòrd entre dus hilhs de Carlemanh, coneishut coma es Juraments d'Estrasburg, siguec, segontes un bon numèro d'expèrts eth prumèr document en occitan. Eth prumèr document coneishut ena varianta aranesa ei de 1278 e se tracte d'un acòrd entre vesins d'Unha. En 1279 n'i auèc un aute entre vesins de Montcorbau. Eth lenguatge administratiu o juridic, siguec eth prumèr en emplegar formaument era nòsta lengua. Abans auie calut uns segles de transformacion deth latin enes encastres populars. Dempús vérie era literatura. Enes ans posteriors, ad aqueth prumèr document deth sègle IX. enquiath segle XV er occitan serie era imprecindibla lengua des relacions

administratives e juridiques. Encara en sègle XVII trobam er occitan administratiu present en fòrça endrets de Roerga e mès concretament en 1644 eth Registre parroquiau de Rieupeiroux ei, encara, hèt en occitan. E en Gasconha, en Bearn, de forma extraordinària, en sègle XIX, dempús dera Revolucion Francesa i auie encara Notaris qu'emplegauen er occitan enes sues actes. Però non solet, en Occitània i auec un bon emplec dera lengua occitana enes encastres juridics. Aguesta lengua arribèc mès enlà deth territòri estrictament occitan. En aguesta lengua se redactèren en Fors de Estelha en 1164, e registres contables e ordenances municipaus en Pampelona e en tota Navarra. E tanben en Aragon. Eth corpus juridic aragonés d'aguestes epòques redactat en occitan supèr es 90.000 paraules. Mès, dempús, venguec era decadéncia,... enquias nòsti dies en que tornam a víuer un renaiement der occitan juridic, en aguest cas ena sua varianta aranesa. E en aguest punt dera istòria mos cau hèr referéncia as diuèrses iniciatives enes qu'er aranés se hè present, en lenguatge juridic. Totes es Leis de Catalonha son escrites en occitan, des der an 2010. S'an escrit mès d'un million de paraules. En 2001 un jutge de Lhèida, Eduard Paricio, deth Contenciós-Administratiu hec un parelh de senténcias en aranés. Enes darrèrs ans, era Jutgessa de Vielha, Natàlia Plaza auec era iniciativa de traduir era major part des sues senténcias ar aranés. En traduc mès de 200. Creèc un referent. Aguest iniciativa a estat continuada pera Jutgessa Cristina Marrero. Son actituds e accions que mos cau reconéisher, e auer en compde. Ja hè quauqui ans eth Sindicat Comissions Obreres auec era iniciativa de publicar un prumèr recuelh d'impresi en aranés. Tanben auem de hèr un rebrembe ath trabalh de Vicent Simó, que siguec notari en Vielha e qu'artenhec a produir eth 18 % des escritures notariaus en aranés. O era traduccion dera Declaracion des drets de infants,... e d'autes. Naturaument en tot aguest conglomerat d'accions non cau desbrembar er emplec qu'en hen era administracion des Ajuntament d'Aran, deth Conselh Generau d'Aran e era Generalitat de Catalonha, prumèrs e mès importants artifexs dera consolidacion dera lengua, tant en lenguatge juridic coma enes autes formes. Era Generalitat e eth Conselh Generau hèn possibla era preséncia dera lengua enes encastres mès diuèrsi... era literatura, era difusion, era administracion, ena escòla,... son actors principaus e imprescindibles dera conservacion d'aguesta milenària lengua.

E, de mès en mès i an iniciatives de particulars qu'empleguen er aranés ena sua relacion damb era administracion.

Era produccion ei considerabla e accions coma era deth Conselh de Collègis d'Avocats de Catalonha ajuden a consolidar-la e a promòir-la.

Des dera Acadèmia auem era consciéncia de que tota aguesta produccion mos met en besonh d'articular lo abans possible es referéncias lingüistiques que permeten de hèr un emplec dera lengua mès exacte, mès precís, mès coerent, mès objectiu e univòc. Aguesta naua iniciativa deth Conselh de Collègis d'avocats exercís ua pression en aguesta Acadèmia entà possar era creacion d'un Manuau de lenguatge juridic occitan. Ei de besonh. Mos cau fixar es formes que mos permeteràn mès precision.

Ath temps que felicitam pera iniciativa e peth trabalh realizat vos demanam que collaboretz damb era Acadèmia aranesa dera lengua occitana enta possar era creacion d'aguest libre d'estil, d'aguest manuau, que tant de besonh comence a èster.

Des dera declaracion d'oficialitat dera lengua occitana en Catalonha, en Estatut d'Autonomia, en 2006, es iniciatives s'an multiplicat, era valor sociu dera lengua s'a incrementat, era solidaritat lingüistica en Catalonha s'a hèt mès efectiva, eth modèl catalan de respècte lingüistic, de tolerància, de valoracion des demès cultures, s'a hèt visible. Era oficialitat der occitan provoquèc era articulacion dera Lei 35/2010, de 1 d'octobre, der occitan, aranes en Aran, qu'especifica que "er aranes ei era lengua normauments emplegada pes administracions catalanes enes sues relacions damb Aran", qu'es "accions judiciais oraus e escrites hètes en Aran en aranes son valides, sense besonh de revirada", que "son valids es documents publics e privadi autrejardi ena lengua pròpria d'Aran", e que "es actes juridics hèti en occitan an plea validesa e eficacitat". Cau auer presenta aguesta Lei. E ac volem completar damb es observacions e manaments dera Lei 1/2015, deth 5 de hereuèr, de Regim Especiau d'Aran quan mos ditz que cau "impulsar er usatge dera lengua pròpria d'Aran enes airaus a on era normalizacion ei especiaument dificiltosa, coma ei eth cas dera Administracion de Justícia" o quan assevère qu'er aranes ei "era lengua d'usatge normau e preferent des administracions publiques en Aran" o quan assegure qu'en "Aran totes es personas, enes sues relacions damb era justícia, eth notariat e es registres publics, an eth dret d'utilizar er occitan". Tot açò da tot eth sentit ad aguesti formularis qu'auè presentam. Èm en camin e totun era preséncia der occitan ena Justícia ei un des encastres que mès besonhs a. Mos ac a rebrembat eth Conselh d'Euròpa en son cincau informe de 11 de deseme de 2019 sus er occitan e sus eth

compliment dera Carta Europea des lengües regionaus o minoritàries. Es Delegats deth Conselh de Ministres deth Conselh d'Europa recomanen prioritàriament de Modificar era Lei organica sus era Justícia e garantir er emplec der aranés enes processis judiciaus. I a camin per hèr.

Agraïm e animam ath Conselh de Collègis d'avocats a continuar en aguesta tralha d'actuacions. Era amassada annau, qu'auem hèt es dus darrèrs ans, entre era Acadèmia aranesa dera lengua occitana e era Comission de Lengua deth Conselh de Collegis d'Avocats de Catalonha ei un bon lòc de reflexion e d'analisi sus era realitat der aranés ena Justícia e ena administracion en generau. De ben segur qu'enes ans que vien, seguiram realisant aguesta amassada e trobaram encara d'alti encastres enes qu'eth trabalh dera Comission de Lengua deth Conselh de Collègis d'avocats apòrte accions d'interès entar aranés.

Fòrça gràcies

Jusèp Loís Sans

President dera Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia